

 university of groningen

Brede welvaart en toerisme: Kansen voor de Waddenkust

Presentatie op het symposium 'Van dijkversterking naar klimaatadaptieve Waddenkust - Investeringskader Waddengebied', MFA De Ynset, Holwert, 13 mei 2024.

Jouke van Dijk
 Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse, Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Email: jouke.van.dijk@rug.nl Website: www.joukevandijk.nl

 university of groningen

Waar gaan we het over hebben?

- Hoe staat de Waddenkust ervoor?
→ Economie, Demografie en Brede Welvaart
- Hoe ziet het eruit voor de langere termijn?
- Welke kansen worden nu al gezien?
- En wat kan **recreatie & toerisme / vrijetijds-economie** bijdragen aan **brede welvaart** die past bij het kustgebied en bij de inwoners?
- Hoe benut je **denkkracht** van de streek optimaal?
- Wat zijn goede voorbeelden, tips en dilemma's?

 university of groningen

Regionaal economische ontwikkeling langs de Waddenkust

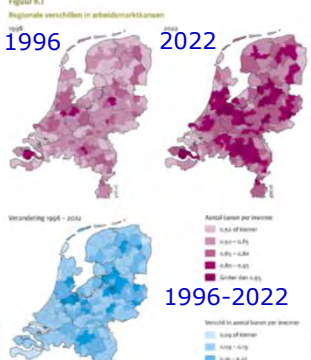

 university of groningen

Ontwikkeling banen per inwoner 1996-2022

Al 25 jaar is er een tendens dat de groei van het aantal banen zich steeds meer spreidt over heel Nederland en de arbeidsmarktkansen overall toenemen.

Maar: langs de Waddenkust is de groei duidelijk minder!

(Bron: PBL, 2024).

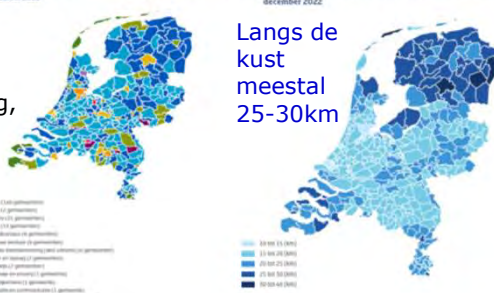

 university of groningen

Grootste bedrijfstak Woon-werkafstand km

2.20 Grootste bedrijfstak per woongemeente, n.b.v. banen van werknemers, december 2022. 2.22 Gemiddelde woon-werkafstand van werknemers naar woongemeente, december 2022.

Eilanden:
 Horeca
Kust:
 vaak Zorg, verder Handel, Industrie

Langs de kust meestal 25-30km

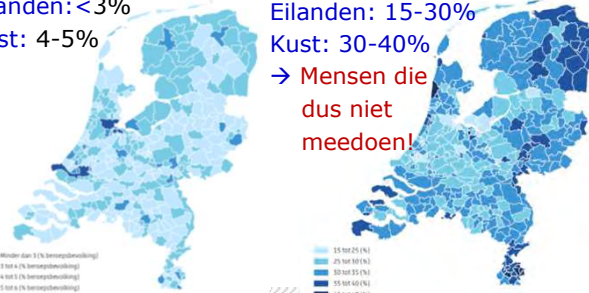

 university of groningen

Werkloosheid % Personen met uitkering %

3.15 Werkloosheid naar gemeente, 2023. 7.5 Personen van 15 jaar of ouder met een uitkering, juni 2023.

Eilanden: <3%
Kust: 4-5%

Eilanden: 15-30%
Kust: 30-40%
 → **Mensen die dus niet meedoen!**

university of groningen

MAAR: Friesland en Groningen scoren volgens RABO-Research wel bovengemiddeld in **potentie voor de transitie naar een duurzame en inclusieve economie!**

Figure 2: De geografie van transitiegory

Transitielcore bedrijfleven
 - Ondernemersrijke
 - Gemiddeld
 - Bovengemiddeld

Bron: Rabo Research, 2023.

university of groningen

Demografische ontwikkelingen

university of groningen

Voorspelling bevolkingsgroei tot 2050: nog steeds kans op krimp van de bevolking langs de Waddenkust!

2.1.3 Bevolkingsgroei per gemeente, 2021 tot 2035
 2021-2035

2.1.4 Bevolkingsgroei per gemeente, 2035 tot 2050
 2035-2050

Voorspellingen hebben flinke onzekerheidsmarges, met name voor 2035 - 2050

PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudens prognose, 2022.

university of groningen

Bevolkingsontwikkeling 2020, 2021 en 2022

2020 2021 2022

Laatste jaren bijna geen krimp meer in het Noorden o.a. door meer migratie vanuit de Randstad!

university of groningen

WEDNESDAG 27 maart 2024

Friese bevolking krimpt veel later dan verwacht

LEEUWARDEN De Friese bevolking groeit langer dan verwacht. Tot 2043 komen er 80.000 mensen bij.

De bevolkingsprognose van statistiek is nu een half jaar zwaarder flink hoger. Waar naar toe gaat de groei van voortaan met 162.500 inwoners in 2025 in de verwachting en dat de bevolking langer doorgroeit, namelijk tot 177.000 inwoners in 2043.

Wat zijn er te zien meer dan de ruim 162.500 inwoners op dit moment. Dat is vergelijkbaar met het gemiddelde inwonersaantal van Lissabon en Oekraïne of de hele gemeente Drenthe.

Dat de cijfers van alweer aangepaste meetmethoden kan te maken met een nieuw systeem. De vorige cijfers kwamen nog uit 2022 en werden pas in oktober vorig jaar vrijgegeven. De prognose gaat vanaf dit jaar de bevolkingsprognose aanpakken. In het eerste kwartaal kwamen de Friese cijfers in september met de laatste bevolkingsprognose. De groei komt erdoor dat

roen tot migratie. Dat was vorig jaar al te zien. In oktober 2023 kwamen uit het buitenland bij in de provincie Zuidoost het was de bevolking met 107 mensen gekomen omdat er meer mensen inreisden dan er vertrokken.

In 2023 kende Friesland nog een recordgroei van bijna 1000 extra mensen. Dat had vooral te maken met de komst van Oekraïense vluchtelingen. Deze groep is niet meegenomen in de prognose voor 2024. Het aantal inwoners toeren nog verder toe dan verwacht. 'Wij gaan van 150.000 inwoners op nu 162.500 inwoners in 2024', zegt gedeputeerde Sijbe Kruit (PvdA). Dat zijn er tweemaal zoveel als uit de vorige prognose. Het gaat dan om vluchtelingen.

De vergrijping komt ook door een halve eeuw de provinciale statistiek aan

houden. Het aantal doden per huishouden neemt af naar af. Daarnaast is voorbeeld een partner alvorens achter blijft. Het aantal huishoudens valt over verwachting groeien: van 101.000 nu naar 122.000 in 2043. Maar huishoudens berekenen ook meer huizen. Aanvankelijk had de provincie een woonwoningprognose met 17.000 extra woningen tot 2043. De ministerie minister vliegt de terug- (CDA) van de provincie. De provincie de provincie om de om die nu om de provincie. De provincie is nu de provincie. De provincie is nu de provincie. De provincie is nu de provincie.

Wy gaan fan 150.000 âlderlein no nei 195.000 yn 2040

university of groningen

Vergrijzing (% 65+) neemt verder toe van 2018-2035

Percentage 65-plus, 2018 % 65+ in 2018

Percentage 65-plus, 2035 (prognose) % 65+ in 2035

Vergrijzing: meer vraag + kleinere beroepsbevolking Hoe lossen we dat op?

van CBS, PBL

university of groningen

Theoretisch opgeleiden concentreren zich in stedelijke gebieden met een HBO- of WO-instelling.

GEVOLG: langs de kust en de grens blijven vooral ouderen en praktisch opgeleiden. Vooral in Friesland en kop van Noord-Holland is aandeel HBO/WO opgeleiden lager.

Hoogopgeleiden (15 – 75 jaar) per gemeente, 2020

HBO- of WO-opleiding

Aandeel in %

- Minder dan 20
- 21 – 25
- 26 – 30
- 31 – 35
- 35 of meer
- Overig gebied

Bron: CBS

university of groningen

Welk % woont met 28 **niet** meer in dezelfde gemeente als met 16 jaar?

Vertrekken met een mbo diploma

Vertrekken met een hbo diploma

Vertrekken met een universitair diploma

<20% >80%

MBO

HBO

WO

Bron: Femke Cnossen – Talent in de Regio, september 2022.

Van de MBO's woont meer dan de helft in dezelfde gemeente met 16 als met 28 jaar, maar van de WO-ers vaak minder dan 20%!

university of groningen

Tevredenheid, Geluk en Brede Welvaart

university of groningen

Tevredenheid met het leven en aandeel gelukkigen per COROP 2012-2019

2.2.2 Tevredenheid met het leven (COROP-gebied), 2013/2018

2.2.1 Geluk naar COROP-gebied, 2013/2018

Tevredenheid

Geluk

Groningen doet het minder goed, dan Fryslân en Kop Noord-Holland maar de verschillen zijn klein.

< 82 > 88

< 86 > 90

11 v.w. de wettelijke verantwoordelijkheid is DeelG en omgeving in dit gebied samen te brengen met OverGroningen en hebben de publieke cijfers betrekking op beide gebieden samen.

university of groningen

Hoge en lage scores op Brede Welvaart voor Hier&Nu indicatoren per COROP-gebied in 2023

5.5 Indicatoren bovenaan de ranglijst brede welvaart hier en nu per COROP-gebied

5.6 Indicatoren onderaan de ranglijst brede welvaart hier en nu per COROP-gebied

Aantal indicatoren waarmee een gemeente in het hoogste of laagste kwartiel scoort in 2023

Groningen: minder hoge en meer lage scores

Bron: CBS, Regionale Monitor Brede Welvaart 2023

university of groningen

Conclusies

- De regionaal economische ontwikkeling blijft achter bij de rest van het Noorden en de rest van Nederland. De arbeidsparticipatie is lager en de werkloosheid iets hoger en het aantal mensen met een uitkering is groter.
- Kustgebied heeft al vele jaren te maken met een afnemende bevolking, maar dit lijkt te stabiliseren, maar wel vergrijzing en wegtrekken jongeren.
- Mensen in Fryslân zijn tevredener en gelukkiger vergeleken met de rest van Nederland, maar in Groningen is dat minder, idem voor Brede Welvaart. vaker lager en minder vaak hoger dan in de rest van het land.
- Fryslân en Groningen scoren goed op potentie voor transities naar een duurzame en inclusieve economie,
- MAAR: maar wel zorgen over bestaanszekerheid, banen, voorzieningen.

→ Er zijn investeringen nodig voor het verzekeren van de Brede Welvaart op lange termijn die passen bij het gebied en de inwoners.

university of groningen

19

Waar liggen de kansen voor het vergroten van de Brede Welvaart die **passen bij het plattelandsgebied en de inwoners van de Waddenkust: Vrijtijdeconomie**, Wonen, Landbouw, Zakelijke en Persoonlijke diensten, Kleinschalige ambachten en industrie.

→ Betrek de burger bij de planontwikkeling.
 → Investeringskader Waddengebied biedt kansen!

university of groningen

25

Investeringskader Waddengebied (IKW) richt zich via **integrale gebiedsontwikkeling** op een robuust en evenwichtig Waddengebied voor nu en later.

Vijf integrale gebieden vaste wal kust: **GERIEDSONTWIKKELINGEN**

1. Waddenbaai kop Noord-Holland
2. Harlingen
3. Friese Waddenkust
4. Holwerd-aan-Zee
5. Eemshaven

- Balans economie-ecologie
- **Recreatie & Toerisme** → Leefbaarheid & **Brede Welvaart**

university of groningen

24

Logische vertaling naar een samenhangend geheel van toeristische bestemmingen langs de Waddenkust + de eilanden + Leeuwarden en Groningen

Bestemmingsniveau
 Holwerd aan Zee vormt volgens het Investeringskader Waddenkust van het Waddenfonds (2017-2026) een logische bestemming met Leeuwarden, Oostum, Schier en Ameland als relatief 'natuur' Waddengebied ontwikkelingsgebied met recreatieve waarde.

Bron: Bureau Ginder

university of groningen

22

Hoe leidt investeren in de Vrijtijdeconomie naar meer Brede Welvaart?

university of groningen

BAANBREKER VRIJETIJDECONOMIE

Investeringsagenda

Programmalijn 1 Imago en Promotie	Programmalijn 2 Onderwijs en Arbeidmarkt	Programmalijn 3 Ondernemerschap	Programmalijn 4 Infrastructuur en Voorzieningen
Programmalijn 5 Kennisontwikkeling en Monitoring			
Resultaat: Groningen is bekend	Resultaat: Goed personeel	Resultaat: Sterke ondernemers	Resultaat: Goed ingerichte omgeving
Resultaat: Een sterke vrijetijdsector met een goed toeristisch product			
Resultaat: Vrijtijdeconomie verbetert de leefbaarheid en brede welvaart			

Bron: Baanbreker Vrijtijdeconomie Groningen

university of groningen

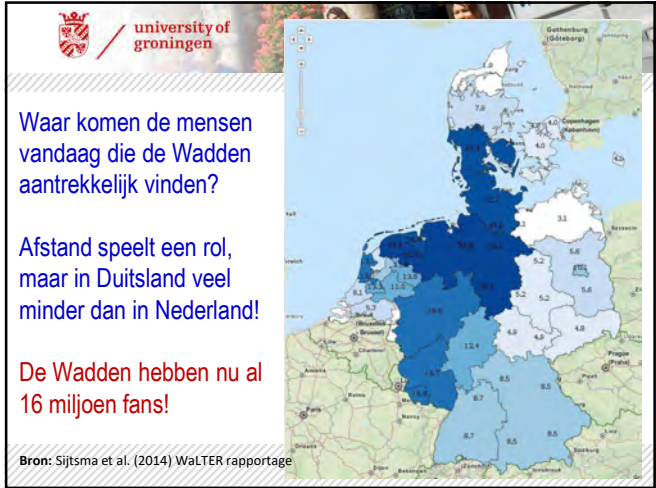
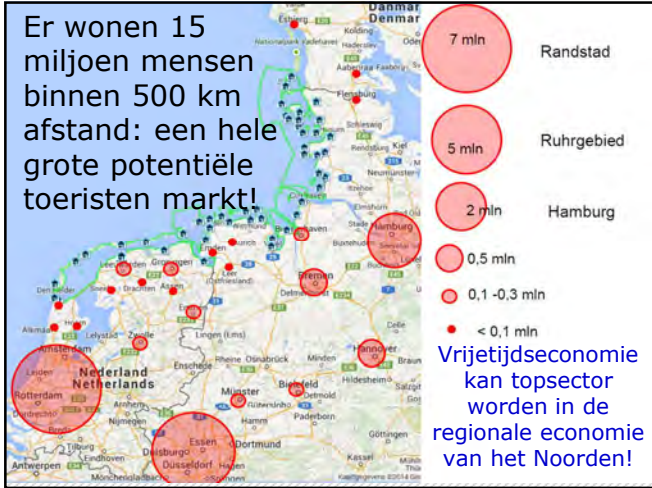
Er is een markt!

Boekingen stromen binnen

Reislust Nederlanders neemt verder toe

Ansterdamse ondernemers bezorgd over toeristisch beleid

Venetië voert entree in: 'stad is in de uitverkoop'

Toerist ontdekt het Noorden

Dark Sky-toerisme: kans tegen krimp

Waddenkust wil alleen belevingstoerist

UNESCO Werelderfgoed Wadden

Zeer mooi maar ook druk en best verpauperd

Weerstand nachtoerisme heikel punt in Waadhoeke

Er gebeurt al van alles!

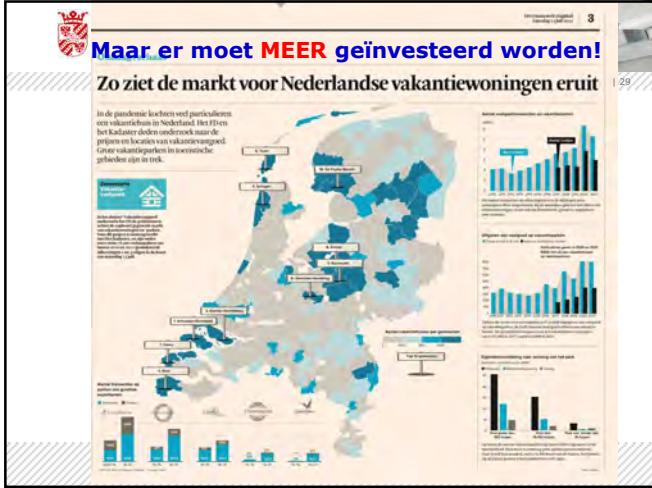
HET ZILTEPAD

Marconi Buitendijks

HET MARITIEME KARAKTER VAN DELFZIJL

WEC

't Ailand groeit uit tot stoer vissersbolwerk

university of groningen

Waar moet je in investeren? → zie bijvoorbeeld analyses Bureau Ginder voor Baanbreker Vrijtijdseconomie Groningen en Holwerd-aan-Zee

ZIN IN GRONINGEN

TOERISTISCH-RECREATIEVE POSITIONERING

GINDER

university of groningen

Holwerd-aan-Zee

university of groningen

NIEUWE DOCK

10-12-19 NIEUWSBLAD VOOR NOORD-GRONINGEN

Holwerd profiteert van nieuw gemaal

Sluizen bij gemaal

Inwonertal neemt af

'Als dit van de grond komt, is veel meer mogelijk'

Holwerder wil gemaal in zeedijk

Idee Ids Minnema in 1998: Iets doen met toerisme, de pier en de verbinding met het Wad.

university of groningen

Lange tijd stil tot Burgerinitiatief Holwerd-aan-Zee!

Holwerd aan Zee is verkozen tot één van de 18 favoriete Groningse en Friese bestemmingen en is daarmee een inspiratiebron voor één van de nieuwe WINK-treinen van Arriva. De Holwerd aan Zee trein staat sinds 18 januari 2022 op de rails.

university of groningen

18 podium

Veel discussie!

Alternatief voor Holwerd aan Zee: buitendijks zandstrand

'Alternatief Holwerd desastreus'

Komt Holwerd nog wel aan zee?

Holwerd aan Zee: 1200 bedden nodig

university of groningen

Dragers waterproject Holwerd: even ademen en doorgaan

Initiatiefnemers zetten altijd door met steun van dorp!

Holwerd springt in de bres voor zeeproject

Enthousiasme blijft voor Holwerd aan Zee

LEUWARDEN Het ontuchtende rapport over de slagingskans van Holwerd aan Zee maakt de ambassades van het waterproject...

university of groningen

Holwerd-aan-Zee kan bijdragen aan het vergroten van de Brede Welvaart aan de Waddenkust!

Maar is het uitvoerbaar en krijg je waar voor je geld?

→ vele onderzoeken en MKBA (Maatschappelijk Kosten-Baten Analyse)

university of groningen

MKBA HaZ: **baten-kosten: +54 tot 61milj.**

Tabel 4.1 MKBA uitkomsten op hoofdlijnen

Contante waarden in miljoenen euro's bij een discontovoet voor kosten van 1,6% en voor baten van 2,25% over een periode van 103 jaar en prijspeil 2021	Natuurlijke variant Zonder varen	Natuurlijke variant Met varen
Kosten	112,29	115,67
Baten	166,14	176,50
Saldo (baten - kosten)	53,85	60,82
Ratio (baten / kosten)	1,48	1,53

Op MKBA's valt van alles aan te merken en de uitkomsten hangen af van allerlei aannames. Maar het geeft wel degelijk inzicht en dan luidt de conclusie: **investeren in HaZ is verantwoord!**
Ook, omdat al tientallen miljoenen zijn toegezegd.

university of groningen

Kritisch discussie prima, maar het moet wel fair en respectvol blijven.

Provincie deelt dreun uit aan Holwerd aan Zee

Dorpsverenigingen willen Holwerd aan Zee

Statenvergadering Provinciale Staten

Vijf bedrijven willen 40 miljoen euro in Holwerd aan Zee steken

Rust en ruimte zijn bij Holwerd aan Zee voorhanden!

university of groningen

Waar hebben we het over gehad?

- Hoe staat de Waddenkust ervoor?
→ Economie, Demografie en Brede Welvaart
- Hoe ziet het eruit voor de langere termijn?
- Welke kansen worden nu al gezien?
- En wat kan **recreatie & toerisme / vrijetijdseconomie** bijdragen aan **brede welvaart** die past bij het kustgebied en bij de inwoners?
- Hoe benut je **denkkracht** van de streek optimaal?
→ **Neem burgerinitiatieven als HaZ serieus!**

university of groningen

Dank voor uw aandacht